

EEN AUTOBIOGRAFIE

»PRIVÉ-DOMEIN«
NR. 143

A. TROLLOPE

EEN AUTOBIOGRAFIE

VERTAALD DOOR TINKE DAVIDS

AMSTERDAM · UITGEVERIJ DE ARBEIDERSPERS

Copyright Nederlandse vertaling © 1988
B.v. Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam
Oorspronkelijke titel: *An Autobiography*
Uitgave: Oxford University Press
Omslag: Kees Kelfkens/Marjo Starink

ISBN 90 295 4940 8/CIP

INHOUD

- Voorwoord door Henry M. Trollope 7
- 1 Mijn opvoeding (1815–1834) 11
- 2 Mijn moeder 26
- 3 Het Hoofdpostkantoor 37
- 4 Ierland—Mijn eerste twee romans (1841–1848) 57
- 5 Mijn eerste succes (1849–1855) 74
- 6 *Barchester Towers* en *The three clerks* (1855–1858) 91
- 7 *Doctor Thorne*, *The Bertrams* en
The West Indies and the Spanish Main 105
- 8 *Cornhill Magazine* en *Framley Parsonage* 116
- 9 *Castle Richmond*, *Brown, Jones, and Robinson*,
North America en *Orley Farm* 134
- 10 *The small house at Allington*, *Can you forgive her?*
en de *Fortnightly Review* 148
- 11 *The Claverings*, de *Pall Mall Gazette*, *Nina Balatka*
en *Linda Tressel* 166
- 12 Over romans en de kunst ze te schrijven 180
- 13 Over de Engelse romanschrijvers van deze tijd 203
- 14 Over de literaire kritiek 218
- 15 *The last chronicle of Barchester*—
Ik verlaat het Postkantoor—*St. Paul's Magazine* 226
- 16 Beverley 241
- 17 Het postverdrag met Amerika—
Het probleem van het auteursrecht in Amerika—
Nogmaals vier romans 253
- 18 *The vicar of Bullhampton*, *Sir Harry Hotspur*,
An Editor's Tales en *Caesar* 267
- 19 *Ralph the heir*, *The Eustace diamonds*,
Lady Anna en *Australia* 280
- 20 *The way we live now* en *The prime minister*—
Besluit 290

Een keuze uit de bibliografie	302
Appendix 1	
Passages die in het manuscript waren doorgehaald	304
Appendix 2	
Chronologie van Trollopes boeken (1847–1884)	307
Noten	310
Register	329

VOORWOORD
(september 1883)

Misschien moet ik een kort voorwoord aan dit boek toevoegen. In de zomer van 1878 vertelde mijn vader me dat hij een boek over zijn eigen leven had geschreven. Hij sprak er niet uitvoerig over, maar zei dat hij mij een brief had geschreven, pas na zijn dood te openen, waarin instructies voor de publikatie stonden.

Deze brief was gedateerd 30 april 1876. Ik citeer eruit voor zover het publiek daar belang bij heeft: 'Ik wil je als geschenk de bijgaande pagina's aanbieden, die een verhandeling over mijn leven bevatten. Mijn bedoeling is dat het manuscript na mijn dood wordt uitgegeven, en dat jij het bewerkt. Ik laat het echter geheel aan jou over of je het werk wilt publiceren of supprimeren;—en ook of er iets moet worden weggelaten. Ik wil echter niet dat er iets aan wordt toegevoegd. Als je iets namens jezelf wilt zeggen, doe dat dan in de vorm van een voorwoord of inleidend hoofdstuk.' Aan het eind is er een post scriptum: 'Mocht je tot publikatie besluiten, dan moet dat zo spoedig mogelijk na mijn dood geschieden.' Mijn vader is op 6 december 1882 gestorven.

Men ziet dus dat mijn taak slechts is geweest het boek overeenkomstig deze instructies te laten drukken. Ik heb kopjes geplaatst boven de rechterpagina's van het boek, en ik geloof niet dat mij dat verboden was. Er zijn geen toevoegingen van enige andere aard; de voetnoten zijn van mijn vader zelf of bevatten correcties. En ik heb niets gewijzigd. Wel heb ik enkele passages weggelaten, maar in totaal niet meer dan twee gedrukte pagina's. Mijn vader heeft geen van zijn eigen brieven geciteerd, en het was ook niet zijn wens dat ze zouden worden uitgegeven.

Ik constateer in mijn vaders manuscript en in zijn papieren dat de eerste twee hoofdstukken van deze autobiografie geschreven zijn in de tweede helft van 1875, dat hij begin januari 1876 aan hoofdstuk drie is begonnen en dat hij het manuscript heeft voltooid halverwege de maand april van dat jaar. Ik deel dit mee, hoewel men uit het boek ook af en toe kan opmaken in welke periode het is geschreven.

Tot zover mijn voorwoord. Ik geloof dat ik ook nog in enkele woorden mag mededelen hoe mijn vaders leven is verlopen nadat hij zijn autobiografie had voltooid.

Hij heeft geschreven dat hij de vossejacht had opgegeven, maar hij had nog steeds twee paarden om te kunnen blijven rijden binnen of in de directe omgeving van Londen. Hij is blijven paardrijden tot het eind van zijn leven: hij vond dit een plezierige lichaamsbeweging, en ik geloof dat het hem treurig gestemd zou hebben als er geen paard in zijn stal had gestaan. Hij praatte echter nooit graag over de vossejacht. Hij had definitief besloten zijn lievelingssport op te geven, en wat hem betrof was de kous daarmee af. In het voorjaar van 1877 reisde hij naar Zuid-Afrika, en in het begin van het jaar daarop keerde hij terug, met het voltooide manuscript van een boek over deze kolonie. In de zomer van 1878 maakte hij deel uit van een gezelschap dames en heren dat een expeditie naar IJsland ondernam in de *Mastiff*, een van de stoomschepen van de heer John Burns. De reis duurde in totaal zestien dagen, en gedurende die tijd waren zij de gasten van de heer en mevrouw Burns. Toen mijn vader was teruggekeerd, schreef hij een kort verslag, *How the 'Mastiffs' went to Iceland*. Het boek is gedrukt, maar werd niet in de handel gebracht.

Tot aan zijn laatste ziekte is mijn vader elke dag blijven werken. Anders zou hij zich niet gelukkig hebben gevoeld. Hij eiste minder van zichzelf dan tien jaar daarvoor, maar zijn dagtaak werd steeds volbracht. Ik zal nu een opsom-

ming geven van de titels die gepubliceerd zijn na het laatste boek in het lijstje dat hij in zijn autobiografie heeft opgenomen:

- An eye for an eye* 1879
Cousin Henry 1879
Thackeray 1879
The duke's children 1880
Life of Cicero 1880
Ayala's Angel 1881
Doctor Wortle's school 1881
Frau Frohmann and other stories 1882
Lord Palmerston 1882
The fixed period 1882
Kept in the dark 1882
Marion Fay 1882
Mr. Scarborough's family 1882

Toen hij stierf had hij vier vijfde van een Ierse roman, *The landleaguers*, voltooid; het boek zal binnenkort verschijnen. Ook heeft hij het volledige manuscript van een roman nagelaten, getiteld *An old man's love*, dat in 1884 zal worden uitgegeven door Blackwood & Sons.

In de zomer van 1880 heeft mijn vader Londen verlaten en is hij gaan wonen in Harting, een dorpje in Sussex, maar vlak bij Hampshire. Ik denk dat hij daar is gaan wonen omdat hij een geschikt huis had gevonden en vanwege de mooie omgeving. Zijn laatste lange reis ging naar Italië in de late winter en lente van 1881. In 1882 heeft hij twee keer een bezoek gebracht aan Ierland. Hij is daar in mei van dat jaar heen gereisd en is er toen bijna een maand gebleven. Die reis heeft hem veel goed gedaan, want de zachtere lucht verlichtte zijn astma, een kwaal waaraan hij sinds anderhalf jaar leed. In de maand augustus daarna reisde hij opnieuw naar Ierland, maar die tocht is hem niet zo goed bekomen. Hij was zeer geïnteresseerd in en bedroefd over de ongelukkige situatie van dat land. Wei-

nigen hebben Ierland beter gekend dan hij. Hij heeft er zestien jaar gewoond en door zijn werk voor het Postkantoor had hij het gehele land leren kennen. In de zomer van 1882 begon hij aan zijn laatste roman, *The landleaguers*, die zoals ik al zei onvoltooid was toen hij stierf. Over dit boek heeft hij zich veel zorgen gemaakt. Hij kon maar niet vergeten dat een roman van zijn hand reeds gepubliceerd werd zonder dat hij het boek had afgesloten. Afgezien van *Framley Parsonage* heeft mijn vader nooit ook maar de eerste aflevering van een roman laten verschijnen voordat hij het verhaal had voltooid.

Op de avond van de derde november 1882 kreeg hij een beroerte die zijn rechterzijde verlamde; ook kon hij niet meer spreken. Zijn geestvermogens waren aangetast, maar met tussenpozen was hij helder. Na de eerste drie weken kwam dat minder vaak voor, maar het was steeds heel moeilijk uit te maken in hoeverre hij bij kennis was of niet. Hij is gestorven op de avond van de zesde december, bijna vijf weken na zijn beroerte.

Deze paar woorden heb ik willen schrijven, bepaald niet om een aanvulling op mijn vaders biografie te geven, maar om de belangrijkste gebeurtenissen in zijn leven na het voltooiën van dit boek te noemen. Ik geloof niet dat ik daarmee zijn instructies te buiten ben gegaan.

Henry M. Trollope

1 MIJN OPVOEDING
(1815-1834)

Bij het schrijven van deze bladzijden, die ik bij gebrek aan beter wel de autobiografie zal moeten noemen van zo'n onbeduidend persoon als ik, zal het niet zozeer mijn bedoeling zijn te spreken over de kleine bijzonderheden van mijn particuliere leven alswel over hetgeen ik, en wellicht anderen in mijn omgeving, hebben gedaan in de literaire wereld; over mijn mislukkingen en successen in het verleden en de oorzaken daarvan; en over de kans die een literaire loopbaan biedt aan mannen en vrouwen om hun brood te verdienen. En toch zal de praatzucht van mijn oude dag, en de neiging van de menselijke geest om terug te komen op de gebeurtenissen in het eigen leven, mij verleiden, dat weet ik, het een en ander over mezelf te zeggen;—en als ik dat niet deed, zou ik trouwens niet weten hoe ik mijn onderwerp in een erkende en begrijpelijke vorm moest gieten. Dat ik, of wie dan ook, alles over zichzelf zou vertellen, acht ik onmogelijk. Wie zou het verdragen te erkennen dat hij zich min heeft gedragen? Wie kan beweren dat hem dat nooit is overkomen? Wél wil ik het volgende verklaren: dat niets dat ik zeg onwaarheid zal zijn. Ik zal niets kwaadwilligs schrijven, noch ook zal ik mijzelf, of anderen, eer betonen die volgens mij niet oprecht is verdiend.

Mijn jongenstijd is, geloof ik, zo ongelukkig geweest als die van een jonge gentleman maar kan zijn; mijn tegenspoed kwam voort uit een combinatie van armoede en goede afkomst van vaderszijde, en mijnerzijds een totaal gebrek aan de jeugdige mannelijkheid die sommige jongens in staat stelt de moed erin te houden, zelfs in de ellende die een dergelijke positie onvermijdelijk met zich meebrengt.

Ik ben geboren in 1815, in Keppel Street, Russell Square, Londen; toen ik nog een zuigeling was verhuisden we naar Harrow, waar mijn vader een huis had laten bouwen op een groot boerenbedrijf dat hij op een onbewaakt ogenblik voor lange tijd had gepacht van lord Northwick. Die boerderij werd het graf van al mijn vaders verwachtingen, ambities en welvaart, de oorzaak van mijn moeders verdriet en van dat van haar kinderen, en wellicht is hij de regisseur geweest van haar bestemming en die van ons. Mijn vader was op Winchester geweest en had aan New College gestudeerd, en voor Winchester waren mijn broers en ik dan ook bestemd; aangezien hij echter vrienden had onder de leraren van Harrow en omdat die school vrijwel gratis onderwijs gaf aan kinderen die in de parochie woonden, besloot hij met zijn aanleg om de dingen anders dan anderen te doen, iets dat hem zijn leven lang heeft vergezeld, dit doorluchtige instituut te gebruiken als alternatief voor Winchester, en hij stuurde ons alledrie daarheen, de een na de ander, vanaf ons zevende jaar. Mijn vader was destijds advocaat aan de Chancery in Londen en werkte in een groezelig kantoor dat een mens welhaast tot zelfmoord zou stemmen, aan Old Square 23, Lincoln's Inn,—een kantoor dat bij een droeve gelegenheid inderdaad het toneel van een zelfmoord is geworden.¹ Hij was, naar mij is meegedeeld door mensen die het heel goed kunnen weten, een uitstekend en gewetensvol advocaat, maar werd geplaagd door zo'n slecht humeur dat jongere juristen ervoor op de loop gingen. In zijn eerste tijd was hij een man van enig kapitaal en van hogere verwachtingen geweest. Die laatste hadden zo'n hoge vlucht genomen tegen de tijd dat ik werd geboren, dat men vond dat hij recht had op een buitenverblijf, naast dat in Keppel Street; en om zo'n buitenhuis te bouwen had hij de boerderij gepacht. Het huis noemde hij Julians,² en de landerijen reikten tot aan de voet van de heuvel waarop school en kerk staan,—aan de Londense kant. Hij had de omstandigheden erg tegen; de boerderij was een ramp, en

ik herinner me dat wij allemaal de lord Northwick van die tijd beschouwden als een aasgier die ons opvrat. Mijn vaders cliënten lieten hem in de steek. Hij kocht verscheidene donkere, sombere kantoren in en rond Chancery Lane, en met zijn aankopen liep altijd iets mis. De laatste verpletterende slag was dat een bejaarde oom, wiens erfgenaam hij had zullen zijn, trouwde en kinderen kreeg!³ Het huis in Londen werd verhuurd, evenals het huis dat hij in Harrow had laten bouwen; hij verhuisde naar een boerenwoning, die ik voor enkele lezers gepoogd heb te beschrijven onder de naam Orley Farm. Dit huis kan men zien, precies zoals het was, op de titelplaat van de eerste druk van de roman van die naam, aangezien het zo gelukkig is geweest te zijn uitgetekend door niets minder dan de tekenstift van John Millais.

Mijn beide oudere broers waren als dagleerling naar Harrow School gestuurd vanuit het grotere huis en zijn waarschijnlijk door hun aristocratische medeleerlingen geaccepteerd,—niet op voet van gelijkheid, want een dagleerling op Harrow werd in die tijd nooit op die manier geaccepteerd,—maar in elk geval als andere dagleerlingen. Ik neem niet aan dat ze goed behandeld zijn, maar ik betwijfel of men hen onderworpen heeft aan de smaad die ik heb doorstaan. Ik was pas zeven, en ik denk dat jongens van zeven jaar tegenwoordig ontzien worden door oudere leerlingen. Ik ben nooit ontzien; ik kon niet eens heen en weer lopen tussen ons huis en de school zonder een dagelijks vagevuur te doorstaan. Het lijdt geen twijfel dat ik mijn uiterlijk tegen had. Ik herinner me goed, toen ik nog de jongste leerling van de school was, dat dr. Butler, de directeur, mij aanhield op straat en vroeg, met alle wolken van Jupiter om zijn voorhoofd en al diens donder in zijn stem, of het mogelijk was dat de school van Harrow te schande werd gemaakt door zo'n berucht vies jongetje als ik! O, zoals ik me toen voelde! Maar ik kon mijn gevoelens niet onder woorden brengen. Ik betwijfel niet dat ik vies was;—maar ik vind wel dat hij wreed was. Hij had me

moeten kennen toen hij me zag, wat onvermijdelijk was, want hij had de gewoonte me voortdurend slaag te geven. Misschien was het mijn gezicht dat hij niet herkende.

Destijds was ik al drie jaar op Harrow, en voor zover ik me kan herinneren was ik de jongste leerling van de school toen ik er wegging.

Ik ging vervolgens naar een particuliere school in Sunbury, waar Arthur Drury directeur was. Dat zal wel gebeurd zijn op advies van Henry Drury, een leraar van mij op Harrow⁴ en een vriend van mijn vader, die waarschijnlijk heeft gezegd dat mijn jeugdige ontwikkeling op Harrow niet bevredigend verliep. In elk geval ging ik naar Sunbury, en gedurende de twee jaar dat ik daar was, leefde ik meer op voet van gelijkheid met andere jongens dan in enige andere periode van mijn zeer langdurige schooljaren, hoewel ik nooit zakgeld had en zelden goed gekleed ging. Zelfs daar echter was ik altijd uit de gratie. Ik herinner me nog hoe een keer vier jongens werden genoemd als bedrivers van een of andere ongenoemde wandaad. Tot op heden kan ik niet gissen wat het was, maar ik was een van die vier, onschuldig als een pasgeboren kind, maar veroordeeld als de schuldigste van allen. Wij moesten elk een preek overschrijven, en mijn preek was de langste. Gedurende een vol trimester kregen wij bij elke maaltijd als laatsten te eten. We mochten de speelplaats niet betreden voordat de preek af was. De mijne was pas een paar dagen voor de vakantie klaar. Toen mevrouw Drury ons zag, schudde ze haar hoofd van medelijden en ontzetting. Nog veel meer straffen werden ons opgelegd. Ik vond het verschrikkelijk, want ik wist dat ik onschuldig was; ook leed ik onder het bijna even pijnlijke gevoel dat de andere drie—die wél ondeugende jongens waren—lievelingetjes op school waren, die mij nooit zouden hebben uitgenodigd om samen met hen stoutigheden uit te halen. Ik kwam erachter, op grond van wat de heer Drury liet vallen, dat hij mij had veroordeeld aangezien ze van mij verwachtten dat ik de aanvoerder bij die stoute streken was geweest, want

ik kwam van een beroemde kostschool! Op de eerste dag van het volgende trimester fluisterde hij me een half woord toe dat hij het wellicht bij het verkeerde eind had gehad. Traag als een domme jongen zweeg ik; en hij had niet de moed méér te doen dan dat. Dit alles is vijftig jaar geleden gebeurd, en het brandt nog in me alsof het pas gisteren was. Wat een laffe honden moeten die jongens zijn geweest dat ze niet gezegd hebben hoe de vork in werkelijkheid in de steel zat!—in elk geval wat mij betrof. Ik kan me hun namen nog goed herinneren en voel haast zin ze hier op te schrijven.

Toen ik twaalf was, kwam op Winchester College de plaats vrij die ik zou gaan innemen. Mijn beide oudere broers waren daar geweest, en de jongste van hen was van school genomen, omdat men aannam dat hij zijn kans op New College al had verspeeld. Een van de grote ambities van mijn vader was dat zijn drie zonen die in leven waren gebleven en in Winchester school gingen, allemaal op New College zouden studeren. Deze tragische man zou echter nooit een ambitie verwezenlijkt zien. Geen van allen wonnen wij de prijs die hij met oneindig veel moeite binnen ons bereik had gebracht. Mijn oudste broer bereikte hem bijna door drie publieke examens van de school te winnen, al won hij niet de glorie van de 'Wykehamist'. Sindsdien heeft hij naam gemaakt onder het publiek als schrijver over allerlei Italiaanse onderwerpen. Hij leeft nog terwijl ik dit schrijf. Mijn andere broer is jong gestorven.

Terwijl ik op Winchester was, gingen de zaken van mijn vader van kwaad tot erger. Hij gaf zijn advocatenpraktijk op en was zo onverstandig weer een boerderij te pachten. Het is merkwaardig dat iemand—en in dit geval een hoog ontwikkeld en zeer intelligent man—kon denken dat men in het boerenbedrijf geld zou kunnen verdienen zonder enige speciale opleiding of leerschool. Van alle beroepen heeft men daar wellicht het meest een nauwkeurige kennis nodig van de dingen die men hoort te doen en de beste ma-

nier waarop. En succes heeft men daar ook alleen wanneer er voldoende kapitaal is. Hij bezat geen kennis en, toen hij die tweede boerderij pachtte, ook geen kapitaal. Dat was de laatste stap die voorafging aan zijn definitieve ondergang.

Kort nadat ik naar Winchester was gestuurd, vertrok mijn moeder naar Amerika; ze nam mijn broer Henry mee, evenals mijn twee zusters, die toen nog slechts kinderen waren. Dat was geloof ik in 1827.⁵ Ik weet niet precies wat haar plannen waren, of die van mijn vader; ik geloof echter dat hij van plan was geld te verdienen door goederen—kleine dingen als speldenkussens, peperbussen en zakmessen—te exporteren naar de Verenigde Staten waar men dat alles nog niet had; en dat zij het idee had dat mijn broer Henry wellicht een kans zou krijgen als zij een bazaar of groot soort winkel zou opzetten in een van de steden in het Amerikaanse Westen. Waar het geld vandaan kwam, weet ik niet, maar de zakmessen en de peperbussen werden gekocht en de bazaar werd gebouwd. Ik heb hem sindsdien gezien in de stad Cincinnati—een droef stemmend bouwwerk! Ik heb me echter laten verzekeren dat het destijds een indrukwekkend gebouw was.⁶ Mijn moeder vertrok eerst, met mijn zusters en tweede broer. Later volgde mijn vader, samen met mijn oudste broer voordat hij naar Oxford ging. Daartussenin viel een periode van zo'n anderhalf jaar, toen hij en ik samen op Winchester waren.

Gedurende veertig jaren, sinds ik als jongeman op het Postkantoor begon te werken, zijn mijn broer Thomas Adolphus en ik zeer goede vrienden geweest. Er zijn boze woorden gevallen, want volmaakte vriendschap kan wel tegen boze woorden. Weinig broers hebben meer broederschap gekend. In die schooljaren echter was hij de ergste van al mijn vijanden. Overeenkomstig de gewoonten van het College, dat veel van de studiebegeleiding overlaat, of destijds overliet, aan de oudere leerlingen, hield hij toezicht op mijn studie; en als 'tutor' en machthebber had hij de theorieën van Draco bestudeerd. Ik kan me nog goed

herinneren dat hij verklaarde op de wijze van die wetgever gehoorzaamheid te eisen. Als je een jongetje ophangt wegens het stelen van appels, zo placht hij te zeggen, zullen andere jongetjes geen appels stelen. Deze leer was elders reeds in diskrediet geraakt, maar hij hield eraan vast met behoudende volharding. Het resultaat was dat hij, bij wijze van dagelijkse lichaamsbeweging, mij afranselde met een zware stok. Dat dergelijke afranselingen op een school mogelijk waren als vast onderdeel van het dagelijks leven, wijst er volgens mij op dat het er met de discipline op die school niet best voorstond.

Ik herinner me dat ik in die tijd een van de vakanties—de zomervakantie—doorbracht in mijn vaders kantoor in Lincoln's Inn. Er waren vaak problemen met de vakanties—wat moesten ze dan met mij beginnen? Die zomer vermaakte ik me met het dwalen tussen die oude verlaten gebouwen en het lezen van een Shakespeare-editie in tweekolomsdruk, die ik nu nog in mijn bibliotheek heb. Die Shakespeare had ik niet zelf gekozen, maar er was niets anders.

Na enige tijd verliet mijn broer Winchester en reisde hij samen met mijn vader naar Amerika. Toen overkwam mij opnieuw iets verschrikkelijks, zij het ook van andere aard. Mijn rekeningen van de school waren niet betaald en de winkeliers die de benodigdheden voor de jongens leverden, kregen te horen dat ze mij geen krediet mochten geven. Laarzen, hemden en zakdoeken, die de andere leerlingen, onder enig toezicht, zelf mochten bestellen, veranderden voor mij in onbereikbare weelde. Mijn medeleerlingen wisten dat natuurlijk, en ik werd een paria. Jongens zijn van nature wreed. Ik heb wel eens betwijfeld of ze onderling veel te lijden hebben onder elkaars wreedheid, maar ik heb er in elk geval vreselijk onder geleden! Ik kon er niets tegenoverstellen. Ik had geen vriend bij wie ik mijn hart kon uitstorten. Ik was lang en onhandig en lelijk en, daar twijfel ik niet aan, sloop op een hoogst onaantrekkelijke wijze rond. Natuurlijk was ik slecht gekleed en vuil.

Maar ach, hoe goed herinner ik me alle kwellingen van mijn jeugdig gemoed! Ik vroeg me af of ik altijd alleen zou zijn, of ik niet liever naar de top van de toren van het College zou klimmen om aan alles een eind te maken. En toen gebeurde er iets dat nog erger was dan het stopzetten van mijn krediet bij de winkeliers. Elke jongen kreeg één shilling zakgeld per week, wat wij *battels* noemden, en dat geld werd ons voorgeschoten uit de zak van de onderdirecteur. Op een vreselijke dag vertelde die onderdirecteur me dat mijn *battels* werden stopgezet. Hij vertelde me ook de reden—over het afgelopen schooljaar waren ze niet terugbetaald, en hij deelde me mee dat hij niet bereid was het geld voor te schieten. Dat ik die ene shilling per week kwijtraakte, zou niet zo erg zijn geweest—al bereikte zakgeld uit andere bronnen mij nooit—, maar dat de andere jongens het allemaal wisten! Af en toe, misschien drie of vier maal per half jaar, werden die wekelijkse shillings aan bepaalde bedienden van de school gegeven, als betaling, neem ik aan, voor bepaalde extra diensten. En nu kreeg de betrokken bediende slechts negenenzestig shilling in plaats van zeventig, en de reden van dat kastekort werd erbij verteld. Ik kon die bedienden niet meer in de ogen kijken zonder het gevoel dat ik ze had bestolen.

Toen ik ruim drie jaar op Winchester was geweest, kwam mijn vader terug naar Engeland en nam hij mij van school. Of hij dat deed vanwege de kosten of omdat mijn kans om naar New College te gaan verkeken leek, weet ik niet. In werkelijkheid zou ik, geloof ik, die prijs wel hebben gewonnen, aangezien er in mijn jaar een uitzonderlijk groot aantal onbezette plaatsen was. Ik zou er echter niets mee zijn opgeschoten, want er zou geen geld zijn geweest voor mijn levensonderhoud op de universiteit totdat ik in het genot van de schenking van de stichter was gekomen, en mijn tijd in Oxford zou ongelukkig zijn verlopen.

Toen ik wegging van Winchester had ik nog drie jaar school voor de boeg; negen had ik er al doorstaan. Mijn vader had destijds mijn moeder en zusters bij mijn broer

in Amerika achtergelaten en betrok zelf een armoedig, vervallen huis op de tweede boerderij die hij had gepacht! En daar woonde ik samen met hem. Het huis lag ongeveer drie mijl buiten Harrow, in Harrow Weald, maar nog binnen de parochie; en vandaar werd ik opnieuw naar die school gezonden, als dagleerling. Wie weet wat het gebruikelijke voorkomen en de gebruikelijke kleding van een jongen op een dergelijke school zijn, moet eens bedenken hoe ik eruit zag, omdat ik elke dag twaalf mijl moest lopen over boerenpaadjes, naast alle andere kleine zorgen en moeiten van het schoolleven!

Misschien zijn de achttien maanden die ik aldus doorbracht, heen en teruglopend over die akelige modderpaadjes, de ergste tijd van mijn leven geweest. Ik was nu vijftien jaar en had een leeftijd bereikt waarop ik ten volle begreep wat het betekende buitengesloten te zijn van alle sociale contacten. Niet alleen had ik geen vrienden, maar al mijn makkers verachtten mij. Het boerenhuis was niet alleen niet meer dan een boerenhuis, maar bovendien zo'n boerenwoning die altijd dreigt weg te zinken in het aangrenzende paardenwed. Naast elkaar lagen het huis, de paardestallen, de schuren, de koeiestal en de mestvaalt, en het was nauwelijks uit te maken waar het een begon en het ander ophield! Er was een zitkamer waar mijn vader verbleef, ingesloten door dikke boeken; ik bracht mijn plezierigste uren echter door in de keuken, waar ik onschuldig flirtte met de dochter van de rentmeester. Die boerenkeuken was heel prettig in de avonduren, wanneer de verschrikkingen van de school waren geweken; maar dat versterkte alleen maar de wreedheid van die jaren. Een beursstudent op een college in Cambridge of een 'Bibleclerk' in Oxford heeft het niet plezierig, althans een halve eeuw geleden; hij had echter een erkende positie, en zijn ellende kende grenzen. Ik was een beursleerling op een dure kostschool, een situatie waarover niemand had nagedacht. Wat voor recht had een miserabele boerenjongen, die naar de mestvaalt stonk, te zitten naast de zonen van

edelen—of wat nog erger was, naast de zonen van grote handelslieden die tien mille per jaar verdienden? De vernederingen die ik moest ondergaan zijn niet te beschrijven. Als ik erop terugkijk lijkt het of aller handen tegen mij waren gericht—zowel die van de leraren als die van de jongens. Ik mocht nooit meedoen met hun spel. Ook leerde ik niets—want men gaf mij nergens les in. Het enige dat geld kostte, afgezien van de leerboeken, was voor een dagleerling destijds het honorarium voor een ‘tutor’, wat geloof ik neerkwam op tien guineas. Mijn ‘tutor’ accepteerde mij zonder betaling, maar toen ik hem daarover hoorde praten in het klaslokaal, waar de jongens bij waren, was ik niet bepaald dankbaar voor zijn liefdadigheid. Laf ben ik nooit geweest, en een pak slaag kon mij evenmin iets schelen als andere schooljongens, maar ik kon niet op tegen de bitse opmerkingen van driehonderd tirannen zonder een zedelijke moed die ik toen nog niet bezat. Ik weet dat ik me verschool en dat ik afstotelijk was in de ogen van degenen die ik bewonderde en benijdde. Ten slotte kwam ik in verzet, en er ontstond een grote vechtpartij, en aan het slot daarvan moest mijn tegenstander een tijdlang thuis bijkomen. Als deze woorden ooit in druk verschijnen, hoop ik dat een medeleerling van toen nog in leven is om te bevestigen dat ik geen onwaarheid spreek wanneer ik me beroem op deze enige glorie van mijn schooltijd.

Ik wou dat ik een toereikend beeld kon schetsen van dat sombere boerenhuis. Mijn oudste broer—Tom, zoals ik hem in mijn verhaal moet noemen, al kent de wereld hem, geloof ik, beter als Adolphus—studeerde in Oxford. Mijn vader en ik woonden onder één dak; hij had geen ander inkomen dan wat er binnenkwam via de boerderij. Mijn geheugen zegt me dat hij steeds schulden had bij de huisbaas en bij de mensen die voor hem werkten. Niemand kon hem beschuldigen van spilzucht. Wij aten meer bescheiden, denk ik, dan de rentmeester die zich nog vastklampte aan de resten van ons kapitaal. Het meubilair was pover en schaars. Er was een grote, slordige moestuin, maar geen

tuinman; en tal van keren werd ik aangespoord—meestal, vrees ik, tevergeefs—om te helpen met spitten en poten. Op vrije dagen werd ik vaak gedwongen naar het hooiland te trekken—niet, vrees ik, met veel resultaat. De gezondheid van mijn vader was heel slecht. Gedurende de laatste tien jaar van zijn leven bracht hij bijna de helft van zijn tijd in bed door—hij werd gemarteld door migraine. Lui was hij echter nooit, tenzij hij ziek was. Hij was in die tijd begonnen aan een boek—een *Encyclopaedia Ecclesiastica*, zoals hij het noemde—waaraan hij tot het uur van zijn dood heeft gewerkt. Hij streefde ernaar een beschrijving te geven van alle kerkelijke termen, inclusief de namen van elke monnikenorde en elk nonnenklooster, met al hun ordes en onderafdelingen. Onder verpletterend ongunstige omstandigheden, met de beschikking over weinig of geen naslagwerken, zonder toegang tot een bibliotheek, werkte hij met onvermoeibare ijver aan zijn hoogst ondankbare taak. Toen hij stierf waren drie van de acht afleveringen bij intekening uitgegeven; en nu zijn ze, vrees ik, bij niemand bekend en liggen ze begraven onder de enorme stapel nutteloze literatuur die zoveel harten heeft gebroken.

Al probeerde mijn vader, terloops als het ware, wat nuttig werk van mij gedaan te krijgen, hetzij in de tuin, hetzij op het hooiland, toch hield hij een oogje op mijn schoolse vorderingen. Vanaf mijn vroegste kindertijd, nog voor mijn eerste jaren op Harrow, moest ik naast hem komen staan als hij zich om zes uur 's ochtends schoor en mijn eerste regels uit de Latijnse grammatica laten horen, of het Griekse alfabet opzeggen; en bij die vroege lessen moest ik mijn hoofd naar hem toe gewend houden, zodat hij bij een fout mijnerzijds aan mijn haren kon trekken zonder zijn scheermes uit de hand te leggen of zijn scheerkwast te laten vallen. Geen vader heeft zich ooit zoveel zorgen gemaakt over de opleiding van zijn kinderen, al geloof ik ook dat niemand ooit zo weinig gevoel daarvoor heeft gehad. De noodzaak van spel heeft hij, voor zover ik me kan herinneren, nooit erkend. Hij stond zichzelf geen

afleiding toe en leek niet op de gedachte te komen dat zo iets nodig was voor een kind. Ik kan niets bedenken dat hij ooit gedaan heeft om mij een plezier te doen, maar voor mijn welzijn—voor het welzijn van ons allemaal—was hij bereid alles op te offeren. Destijds, in de boerderij in Harrow Weald, kon hij geen tijd vrijmaken om mij les te geven—elk uur dat hij niet op het land doorbracht, was gewijd aan zijn monniken en nonnen; hij eiste echter wel dat ik aan een tafel ging zitten, met *Lexicon* en *Gradus* voor me. Wanneer ik terugkijk op mijn vastberaden nietsdoen en mijn besliste voornemen om geen enkel gebruik te maken van de boeken of van de uren die mij aldus werden opgedrongen, en wanneer ik denk aan het bewustzijn van grote energie in mijn latere levensjaren, weet ik niet of mijn aard nu totaal veranderd is of dat zijn intenties volstrekt verkeerd waren. In die tijd strafte hij me nooit, al denk ik dat ik hem veel verdriet heb gedaan met mijn luiheid; in woede wist hij echter niet meer wat hij deed, en hij heeft me wel tegen de vloer geslagen met de grote foliobijbel die hij altijd gebruikte. In het oude huis bevonden zich de eerste twee delen van Coopers roman *The prairie*, een herinnering—waarschijnlijk een gestolen herinnering—aan een of andere intekening op *Hookham's Library*. Andere boeken van dien aard waren er niet. Ik weet niet meer hoeveel tientallen keren ik die eerste twee delen heb gelezen.

De verschrikking van al die ellendige wandelingen naar en van school heeft mijn leven verpest. Is er iets zo plezierig, zo lieflijk als een wandeling over een Engels paadje, wanneer de lucht zoet geurt en het weer mooi is, en wanneer wandelen een vreugde is? Maar destijds bewandelde ik diezelfde paadjes viermaal per dag, bij droog weer en in de regen, en 's zomers in de hitte, met alle modder en stof die daarmee gepaard gaan, en met voddige kleren. Men had mij op honderd meter kunnen onderscheiden tussen alle andere jongens, aan mijn laarzen en mijn broek,—en ik was me er steeds van bewust dat ik daardoor opviel. Ik

herinnerde me aldoor de woorden van dr. Butler toen ik nog een kleine jongen was. Met hetzelfde recht had dr. Longley elke dag hetzelfde kunnen zeggen, — alleen is dr. Longley nooit van zijn leven in staat geweest een onvriendelijk woord te spreken. Dr. Butler heeft het slechts tot deken van Peterborough gebracht; zijn opvolger is aartsbisschop van Canterbury geworden.⁷

Het was geloof ik in de herfst van 1831 dat mijn moeder samen met de rest van ons gezin terugkeerde uit Amerika. Zij kwam eerst bij ons op de boerderij wonen, maar dat duurde niet lang. Ze was teruggekomen met een boek dat ze had geschreven over de Verenigde Staten, en het onmiddellijke financiële succes van dat boek stelde haar in staat ons allen mee terug te nemen naar het huis in Harrow, — niet het eerste huis, dat zou toch nog te duur zijn geweest, maar naar wat sindsdien de naam 'Orley Farm' heeft gekregen, en dat een paradijs was, vergeleken bij onze woning in Harrow Weald. Daar vervolgde ik mijn schooltijd onder iets betere omstandigheden. De drie mijlen veranderden in een halve mijl, en waarschijnlijk onderging mijn garderobe enige positieve verandering. Ook woonden mijn moeder en mijn zusters bij ons. En heel belangrijk was het geluk dat wij allen hadden door de hartelijke en levenslange vriendschap van de familie van onze naaste buurman, kolonel Grant. Ik ben er echter nooit in geslaagd een eind te maken — of zelfs te trachten een eind te maken — aan het volstrekte isolement van mijn positie op school. Met cricketveld of squashbaan mocht ik geen kennis maken. Toch verlangde ik daar hevig naar. Ik snakte naar populariteit met een bijna gulzige begeerte. Ik had het gevoel dat ik een Elysium zou beleven door contact met dezelfde jongens die ik wel moest haten omdat zij mij haatten. Iets van de schande van mijn schooltijd is mij mijn hele leven blijven aankleven. Niet dat ik ooit vermeden heb er even openlijk over te spreken als nu, maar elke keer als een van de vele honderden die samen met mij op Harrow of Winchester zijn geweest, zei dat hij een mede-

leerling van mij was, kreeg ik het gevoel dat ik geen recht had te spreken over zaken waarmee ik voor het merendeel geen kennis had mogen maken.

Ondanks alle moeilijkheden die mijn vader had, verlangde hij er nog steeds naar mij naar Oxford of Cambridge te sturen. Mijn oudste broer heeft in Oxford gestudeerd, en Henry in Cambridge. Alles was afhankelijk van de vraag of ik een beurs zou kunnen bemachtigen om van te leven op de universiteit. Ik heb heel wat kansen gehad. Er waren examens op Harrow—waarvoor ik nooit slaagde. Twee keer heb ik geprobeerd een beurs voor Clare Hall te winnen—tevergeefs. Eén keer heb ik een zielige poging ondernomen een beurs voor Trinity, Oxford te krijgen—maar ook daarvoor ben ik gezakt. Toen stapte men af van de gedachte mij te laten studeren. En het was maar een geluk dat ik niet geslaagd ben, want een studie die alleen gefinancierd zou zijn door een beurs, zou zijn geëindigd in schulden en smaad.

Toen ik Harrow verliet was ik bijna negentien, en de eerste keer was ik die school gaan bezoeken op mijn zevende. Al die tijd had men geen poging gedaan mij iets anders te leren dan Latijn en Grieks, en aan het onderwijs in die talen was slechts weinig aandacht besteed. Ik herinner me geen lessen in schrijven of rekenen. Frans of Duits heb ik zeer zeker niet geleerd. Men zal het waarschijnlijk ongehoofwaardig vinden, maar toch beweer ik dat ik geen herinneringen heb aan andere lessen dan die in de dode talen. Op de school in Sunbury was er wel een leraar die ons schrijven onderwees, en een Franse leraar. Die laatste was niet bij het schoolgeld inbegrepen, en ik heb nooit gebruik kunnen maken van extra voorzieningen. Ik neem aan dat ik wel in de klas heb gezeten bij die leraar in de schrijfkunst, maar hoewel ik me de man nog wel herinner, kan ik me zijn plak niet herinneren. Aan hun plak herkende ik ze altijd, en zij mij. Ik ben ervan overtuigd dat ik vaker ben geslagen dan enig ander levend wezen. Op Winchester was het moeilijk, maar niet onmogelijk, vijf geselingen te